

Významná evropská botanická zahrada v Berlíně–Dahlemu

Anna Skalická

V r. 1999 dovrší botanická zahrada v Berlíně–Dahlemu 100 let své existence. Počet zastoupených taxonů cévnatých a bezcévných rostlin je asi 18 000, plocha zahrady 43 ha. Velkou rozlohu zaujímá komplex výstavních skleníků (6 100 m²), z nichž 9 je teplých a 7 studených. Další slouží pěstitelským účelům.

Venkovní část zahrady se člení na 3 hlavní oddělení, z nichž nejrozsáhlejší je arboretum téměř se 14 ha, fytogeografické oddělení o rozloze 13 ha; oddělení věnované rostlinnému systému má 2 ha.

V arboretu je asi 1 800 druhů dřevin, vysázených podle jejich ekologických nároků, ale uplatňuje se i hledisko estetické. Systematické oddělení zahrnuje bylinné typy rostlin; jsou řazeny podle přirozeného Englerova systému. Ve fytogeografické části zahrady se předvádějí rostliny přirozeně rozšířené v Evropě, Asii a Severní Americe. K tomu účelu byl vymodelován terén a vybudována umělá stanoviště simulující např. horské prostředí, rašeliniště, vřesoviště, přímořské duny, lesní plochy atd. Např. v části nazvané Německý les se nacházejí vzrostlé i 100 let staré exempláře středoevropských dřevin, mnoho zajímavých taxonů nabízí les východní atlantské části Severní Ameriky. Rozsáhlé plochy představují květeny kolchidské oblasti, Japonska, Koreje a Číny. Zástupci flóry jižní Afriky, Kanárských ostrovů a částečně tropů i subtropů Ameriky se vystavují v menších skupinách v letním období poblíž skleníků; choulolistivější druhy jsou trvale ve skleníkách. Fytogeografické oddělení vybudoval prof. A. Engler, bývalý ředitel botanické zahrady a muzea, za spolupráce kustoda těchto institucí K. Graebnera a vrchního zahradníka Peterse.

Velmi zajímavý je úsek s rostlinami aromatickými a výrazně chutnatými. Hlavním úkolem je dát možnost také zrakově postiženým seznámit se a rozpoznat některé rostliny podle vůně, speciálního odění nebo typické stavby květů, listů či plodů. Roste zde nejen celá řada rostlin známých jako koření, ale i jiné vonné, jako blahovičník (*Eucalyptus globulus*), sazaník květnatý (*Calycanthus floridus*), otočnick stromovitý (*Heliotropium arborescens*). Každá rostlina nese jmenovku psanou slepec-

kým Braillovým písmem. Zrakově postižení si mohou rovněž u vchodu do zahrady zapůjčit písemný materiál a kazety s vysvětlujícím textem. Další informace lze získat na tabulích nebo z mluveného slova v moderním pavilonu, který dominuje této partii zahrady. Rostliny se zde pěstují na zvýšených záhonech lemovaných podezdívkami, takže návštěvník se téměř nemusí shýbat při zkoumání rostlin. Tento úsek byl otevřen pro veřejnost v r. 1984.

Užitkovým rostlinám se v zahradě věnuje také velká pozornost. Na venkovních plochách jsou zastoupeny rostliny mírného pásma a staré zahradní užitkové rostliny 17. stol. jsou v tzv. Kurfiřtské zahradě umístěné mezi skleníky. Užitkové rostliny tropů a subtropů jsou ve sklenících.

Koberce okrasných rostlin, překypující ozdobné vázy s pelargoniemi nebo fuchsiami, tvarované dřeviny nebo vzorně udržované trávníky jsou ozdobou rozlehlých ploch před areálem skleníků, který vznikl v letech 1900–1909. Z té doby se zachoval skleník mající podobu trojlodní baziliky a slouží převážně k prezimování rostlin v nádobách, dále jsou zde druhy bohaté mediteránní flóry vyžadující v zimě chladnější prostředí, nikoli však berlínské zimy. Nalezneme zde typické představitele středozemní dendroflóry, jako např. různé duby (*Quercus ilex*, *Q. coccifera*, *Q. suber*), vavřín (*Laurus nobilis*), olivovník (*Olea europaea*) nebo řečík (*Pistacia lentiscus*).

Ostatní skleníky jsou navzájem propojeny a zaměřeny na určité skupiny rostlin, např. na kapradorosty, orchideje, rostliny sukulenní, vodní a bažinné, užitkové, nebo napodobují původní vlast rozšíření: Kapsko, Austrálie ap. Svými rozměry upoutá velký tropický skleník, vysoký 23 m a široký 60 x 30 m. Pěstují se zde mohutné dřeviny s četnými epifyzními rostlinami v korunách a při zemi s bohatým podrostem. Vlhkost prostředí zvyšují jezírka (s vodními želvami) a umělý vodopád. Výšky skleníku dosahu-

Části zahrady určené zejména zrakově postiženým dominuje moderní pavilon. Tento úsek byl otevřen pro veřejnost v r. 1984. Snímky V. Zeleného

Vzácně pěstovaná esplecie (*Espeletia* sp.). Několik druhů tohoto rodu je zastoupeno v travnatých společenstvech nad hranicí lesa v tropech And (páramo)

ji bambusy (*Dendrocalamus giganteus*) s denními přírůstky 10–30 cm, roste zde mnoho banánovníků a přibuzné strelície (*Strelitzia nicotai*, *S. reginae*). Obdivuhodné jsou až 150 let staré exempláře různých cykasovitých rostlin (byly sem přeneseny z botanické zahrady v Schönebergu). Velmi zajímavý je skleník s užitkovými rostlinami, protože sortiment je velmi bohatý a jednotlivé rostliny jsou značně vzrostlé. Kromě známějších rostlin, jako např. kakaovník (*Theobroma cacao*), papajovník (*Carica papaya*), kávovník (*Coffea arabica*, *C. robusta*) zde můžeme vidět z ovocných rostlin např. druhy: *Averrhoa carambola*, *Psidium guajava*, *Tamarindus indica*, chlebovník (*Artocarpus altilis*), z trav *Oryza sativa*, *Saccharum officinarum*, mnoho palem (*Elaeis guineensis*, *Cocos nucifera* atd.), četné rostliny barvířské nebo poskytlující cenná dřeva.

Ve skleníku s kapradorosty nalezneme kolekci druhů r. *Platycerium*, *Asplenium* či *Polypodium*, ale i stromovité typy, jako *Dicksonia antarctica*, *Sphaeropteris cooperi*, *Angiopteris evecta* nebo ovivý druh *Lygodium japonicum*.

Dva skleníky vystavují sukulenní druhy. V jednom jsou druhy Starého světa s četnými zástupci čeledi *Crassulaceae*, *Asclepiadaceae*, *Apocynaceae* (stromovité druhy r. *Pachypodium*) nebo zástupci madagaskarské čel. *Didieaceae*. Skleník s sukulenty Nového světa představuje především zástupce kaktusovitých (*Cactaceae*), mnohé agáve, ale kupř. i dekorativní druhy r. *Dasylium* a *Beaucarnea*.

Středem zájmu návštěvníků bývá tropický skleník s velkým centrálním bazénem a mnoha atraktivními rostlinami. Vodní plochu pokrývají obrovské listy viktorií (*Victoria amazonica*, *V. cruziana*), červené nebo modré květy patří lekninovitým rostlinám *Euryale ferox*, štítnaté listy nad hladinou jsou charakteristické pro lotos (*Nelumbo nuciferum*), nafouklé řapíky pro tokozalku, lidově vodní hyacint (*Eichhornia crassipes*). Při okraji vodní nádrže upoutá nádherná *Medinilla magnifica* (*Melastomataceae*) s tuhými listy, s vyniklou obloukovitou žilnatinou a převýšenými květenstvími růžových květů. Poblíž visí láčky — lapací zařízení masožravých láčkovek (*Nepenthes*), velkými žlutými květy je nápadná liánovitá *Allamanda cathartica* (*Apocynaceae*) a červenavé skvrnitými květy podražec velkokvětý (*Aristolochia grandiflora*).

Součástí zahrady je i muzeum (Botanisches Museum Berlin–Dahlem). Světoznámé byly tamní herbářové sbírky, které však byly zničeny za války na jaře r. 1943 bombardováním. Toto čisté botanické muzeum má množství instruktivních modelů bezcévných i cévnatých rostlin, které přibližují návštěvníkům rozmanitý svět rostlin. Lze se zde seznámit s vývojem rostlinstva na Zemi, jeho rozšířením, s významem pro člověka. U kulturních rostlin se hledá jejich původ a lze např. v egyptském oddělení spatřit rostliny nacházené v egyptských hrobkách.

Pozn.: Botanická zahrada je otevřena denně, ovšem otevírací doba se mění podle ročního období; botanické muzeum je zavřeno vždy v pondělí.

